

Parlement en Wetenschap

Factsheet DIGITALE STRATEGISCHE AUTONOMIE OP HET GEBIED VAN AI

Deze factsheet is tot stand gekomen in het kader van de samenwerking van de Tweede Kamer met De Jonge Akademie, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), TNO en de Vereniging Universiteiten van Nederland (UNL).

20 maart 2025

Prof. dr. Willem Jonker (University of Twente)

Samenvatting

Wanneer we de Nederlandse autonomie op het gebied van AI willen versterken zullen we in samenwerking met Europa de invloed van Amerikaanse en Chinese big tech moeten terugdringen. Hiervoor moeten we de handen uit de mouwen steken om een krachtige Europese AI-positie te realiseren door te investeren in een Europese en dus ook in een Nederlandse AI-industrie.

Inleiding

De dominante positie van Amerikaanse en Chinese big tech wordt nog weer eens aangetoond door de recente ontwikkelingen. Denk aan het Amerikaanse Stargate-project met een investering van tussen de 100 en 500 miljard dollar¹. Ook trok VS-president Trump het uitvoeringsbevel in dat was gericht op AI-veiligheid en -regulering². Ook China roert zich stevig, getuige de schok die DeepSeek veroorzaakte³. De Amerikanen en Chinezen combineren AI-investeringen met soepele AI-regelgeving.

In Europa, en ook in Nederland, hebben we een fundamenteel andere situatie met een sterke nadruk op ethiek en regelgeving, en een forse achterstand in AI-investeringen en AI-bedrijven. Dat moet anders – door regelgeving te vereenvoudigen zonder deze af te zwakken, maar bovenal door positie van de AI-industrie te versterken. Dit besef begint door te dringen in Brussel, getuige het Draghi-rapport⁴ met AI als een van de speerpunten, het EU Competitiveness Compass⁵ en het InvestAI-programma⁶ ter waarde van 200 miljard euro. Maar plannen maken is één, waar het uiteraard op aankomt is plannen uitvoeren.

Hoe beoordelen we de Nederlandse autonomie op het gebied van AI

Het streven naar een autonome Nederlandse AI-positie vergt een diepere analyse van het begrip autonomie in deze context. Autonomie gaat in essentie om het binnen bepaalde kaders vrij kunnen kiezen tussen verschillende opties. Met betrekking tot AI betekent dit concreet dat er een divers aanbod is van AI-technologieën door een veelheid van

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Stargate_LL

² <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/01/fact-sheet-president-donald-j-trump-takes-action-to-enhance-americas-ai-leadership/>

³ <https://www.deepseek.com>

⁴ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en

⁵ https://commission.europa.eu/document/download/10017eb1-4722-4333-add2-e0ed18105a34_en

⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_467

partijen, en dat er een veelheid is van AI-applicaties zodat gebruikers niet in 'lock-in'-situaties terecht komen. In een mondiale economie speelt bij autonomie ook nog eens de geopolitieke situatie met drie grote machtsblokken, de VS, China en de EU. Specifiek op het gebied van AI zien we daar de in de inleiding beschreven onbalans. De essentie van autonomie in een geopolitieke context is dus een zo groot mogelijke keuzevrijheid. Autonomie is dus nadrukkelijke *niet* isolatie en afzondering.

AI is een systeemtechnologie die doordringt in de haarvaten van de samenleving. De verwachtingen van AI mogen momenteel overspannen zijn, AI gaat niet meer weg. Het barsten van de internetbubbel heeft immers ook niet het internet doen verdwijnen. Het is daarbij goed te beseffen dat AI een verzamelnaam is voor een veelheid van technologieën die in essentie data omzetten in informatie en kennis. Om de Nederlandse autonomiepositie op het gebied van AI in kaart te brengen is het in eerste plaats van belang na te gaan welke AI-technologieën en toepassingen essentieel zijn voor het goed functioneren van de Nederlandse samenleving. De volgende stap is deze technologieën en toepassingen te classificeren: *own*, *share*, *access*. Bij *own* gaat het erom volledig zelfstandig, zonder enige inmenging van buitenaf te kunnen beslissen. Bij *share* gaat het erom in samenwerking met anderen te kunnen beslissen, en bij *access* gaat het erom via anderen toegang te kunnen krijgen. De mate van afhankelijkheid van anderen neemt dus toe van *own*, naar *share*, naar *access*.

Het opstellen van bovengenoemde classificatie voor de voor Nederland essentiële AI-technologieën en AI-toepassingen is de sleutel tot het bepalen van de Nederlands AI-autonomie. Immers, het is nu zaak na te gaan of de als *own* geclassificeerde AI-technologieën en -toepassingen ook daadwerkelijk in eigendom zijn, of de als *share* geclassificeerde AI-technologieën en -toepassingen ook daadwerkelijk in samenwerking met betrouwbare partners gedeeld worden, en uiteindelijk of de als *access* geclassificeerde AI-technologieën en -toepassingen ook daadwerkelijk toegankelijk zijn. Hoewel een uitgebreide analyse noodzakelijk is en de situatie voor individuele AI-technologieën en -toepassingen kan verschillen, is in de huidige geopolitieke situatie het globale beeld met betrekking tot veel AI technologieën: VS *own*, China *own*, EU *access*. Oftewel: de EU, en daarmee ook Nederland, is in hoge mate afhankelijk van AI-technologie uit de VS en China.

Hoe versterken we de Nederlandse autonomie op het gebied van AI?

Het versterken van de Nederlandse autonomie op het gebied van AI vergt verschillende gecoördineerde acties. Gezien de geopolitieke omstandigheden zal dit in nauwe samenwerking met de EU moeten gebeuren. Er moet meer nadruk komen op waardecreatie. Zonder duidelijke waardecreatie is het onmogelijk om investeringen aan te trekken. Waarom investeert het Japanse Softbank in de VS en niet in Nederland of Europa? Daarnaast is er het belang van een sterke publiek-private samenwerking. In Nederland en Europa wordt de AI-innovatieagenda met name door de overheid aangejaagd.⁷ Ook bedrijven moeten hun verantwoordelijkheid nemen en aanzienlijk meer investeren.

Essentieel daarbij is een duidelijke technologiefocus en een state-of-the-art AI-infrastructuur. Aan dat laatste wordt gewerkt met een netwerk van Europese AI-

⁷ <https://www.eca.europa.eu/nl/news/NEWS-SR-2024-08>

fabrieken,⁸ waar Nederland er ook een van wil bouwen⁹. Qua technologiefocus moet Europa zich richten op verantwoorde AI. Dat zijn 'schone' AI-technologieën die Europese wetgeving¹⁰ respecteren, in tegenstelling tot de 'vervuilende' big tech-inzet van AI. Data zijn de olie van de nieuwe economie, claimt big tech; Europa heeft de technologie om data tot een schone energiebron van de nieuwe economie te maken, waarbij AI op een verantwoorde manier data verwerkt.

En misschien wel het allerbelangrijkste aspect is het opleiden, vasthouden en aantrekken van AI-talent¹¹. Een goed functionerend ecosysteem is hier de sleutel. Een ecosysteem met universiteiten en kennisinstellingen die talent aantrekken en opleiden, en daarnaast sterke bedrijven die talent vasthouden. Talent is op zoek naar een bruisende inclusieve omgeving met kennisinstellingen en bedrijven van wereldklasse. We hebben in Nederland met het Brainport High Tech-ecosysteem¹² laten zien dat we dit kunnen. Laten we hetzelfde realiseren voor AI. Samen met andere EU-lidstaten dienen we te bouwen aan duurzame AI-alternatieven als tegenwicht tegen niet-Europese big tech.

Additionele referenties

- <https://sciencebusiness.net/viewpoint/fp10/viewpoint-europe-needs-innovation-ecosystems-power-growth>
- <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-europa-moet-een-eigen-schoon-ecosysteem-bouwen-voor-ai-toepassingen~b5efbbfe/>
- <https://www.bnr.nl/podcast/de-top-van-nederland/10567180/hoe-maakt-aic4nl-de-nederlandse-ai-positie-internationaal-steviger>
- https://www.eitdigital.eu/fileadmin/2024/ecosystem/downloads/EIT-Digital_AiNed_Generative-AI-Report-web.pdf

Disclaimer: De Jonge Akademie, KNAW, NFU, NWO, TNO en UNL bemiddelen tussen parlementaire kennisvraag en wetenschappelijk kennisaanbod. De informatie in het kader van Parlement en Wetenschap is afkomstig van vooraanstaande wetenschappers, maar niet onderworpen aan peer review en niet door de wetenschapsorganisaties geverifieerd.

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

KNAW

de jonge akademie

Universiteiten
van Nederland

NEDERLANDSE FEDERATIE VAN
UNIVERSITAIR MEDISCHE CENTRA

⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_6302

⁹ <https://www.bnr.nl/nieuws/tech-innovatie/10565421/met-ai-fabriek-in-nederland-worden-we-in-elk-geval-geen-hekkensluiter>

¹⁰ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>

¹¹ <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/artificial-intelligence>

¹² <https://brainporteindhoven.com/nl/>